

Postmoderní i.

Eklektická struktura faktů, fikce, citací, aluzí

Existenciální i.

Podstata lidského údělu (starost, úzkost,
odkrytost ...)

Marxistická i.

Míra příspěvku k uvědomění spol. vztahů a jejich následné změně

Psychoanalytická (expresivistická) i.: index

Jedinečné já tvůrce, dispozice, sensitivita,
sublimace

(srov. existenciální i.)

Strukturalistická i.

Stabilní, nebo dynamická struktura (binárních opozit)

Strukturalismus

Gnose ???

Otázka: jaký je význam UD?:

Strukturalismus: (navenek skrytá)
struktura binárních opozic.

Celek je víc než část: struktura víc než
souhrn prvků – význam, gestalt,
odhalitelný interpretací.

Klíčová jména

Wilhelm Wundt

Ferdinand De Saussure

Claude Lévi-Strauss

Roman Jakobson

Jan Mukařovský

Miroslav Červenka

Jean Piaget

Roland Barthes

Gilles Deleuze

Jacques Derrida

Klíčová slova

struktura

hloubková struktura

znak

jazyk

text

binární opozice:

povrch/hloubka

pangue/parole

synchronní/diachronní

označující/označované

Vznik

Akademická psychologie 19. století – Wundt, von Ehrenfels – *Gestalttheorie*.

V Po I IWW znovuobjeven.

Strukturalismus v estetice:
Ferdinand de Saussure.

Zdroje: strukturalismus v psychologii 19. s.

Wundt.

Hypotéza: vědomí lze rozložit na základní prvky tvořící *struktury* vědomí.

Analogie: složeniny v chemii –
vnímání – molekula vědomé
zkušenosti základním prvkem
zkušenosti: (konkrétní) sladkost,
(konkrétní) horkost, (konkrétní) chuť
aj., dosažitelné *introspekci* (≠
strukturalistický behaviorismus).

Cíl? Určení mentálních struktur = *strukturalismus*. Wundtův strukturalismus záhy opuštěn: struktury nelze podrobit experimentálnímu zkoumání tak, jako objekty metod behaviorálních.

Popularita

1906 – ... moderna (od 60. post...)

1922–1945 fašismus

1917–... marxismus

40.–50. existencialismus

60.... strukturalismus, později post-

S. odmítá *svobodu, volbu, vrženosti* apod., jako teoreticky nosné. Co nabízí? Struktury za fenomény, např. chováním: *Elementární struktury příbuzenství* Claude Lévi-Strausse (1949) – struktur./ antropologie; příbuzenské systémy jako struktury – **permutacemi** několika základních příbuzenských struktur vysvětlen vznik rozdílných společenských útvarů.

Konec 50.: *Strukturální antropologie*. V 60. přesvědčení, že s. je metodou dokonale univerzální: aplikace s. na literaturu Derrida, Barthes; na psychologii Freud, Lacan, Piaget; na epistemologii Foucault (*Uspořádání věcí*).

Strukturalismus dnes? Stín
*post*strukturalismu + dekonstrukce.

Proč? Kritizována ahistoričnost echt s. a
upřednostňování deterministických sil
před lidskou schopností svobodně jednat:
existencialismus zadními vrátky.

1968: otázky moci a politiky.

V 80. dekonstrukce: fundamentální
mnohoznačnost jazyka, ne (jednoznačné)
struktury.

Strukturalismus v jazykovědě

1916: *Kurs obecné jazykovědy*.

De Saussure: ne pragmatika (= *parole*),
ale struktura jazyka, gramatika = *langue*.

Sémiotika.

Zájem o vztahy základních prvků **ve všech časech** – synchronně, na rozdíl od zkoumání konkrétní mluvy v jednom čase (= **diachronně**).

Základní prvky jazyka: znaky.

Složeniny – STRUKTURY: znaky vyššího řádu.

Jazykový znak – 2 části:

označující

označované

„V šachu lze to, co je vnější poměrně snadno oddělit od toho, co je vnitřní. Fakt, že hra přišla do Evropy z Persie, je vnější. Naproti tomu vše, co má něco společného se *systemem* a pravidly, je *vnitřní*. Použijí-li figurky ze slonoviny namísto dřevěných, nebude ta změna mít žádný vliv na systém. Když však zvýším nebo snížím počet figurek, bude ta změna mít hluboký dopad na „gramatiku“ hry. Všechno, co jakkoli mění systém, je *vnitřní*.“

Strukturalismus v antropologii

Význam – praxe v dané kultuře.

Praxe identifikuje atomy významových molekul:

vaření, rituály, hry, texty, umění. Cíl: odhalení

molekul/struktur – významů.

Claude Lévi-Strauss:

fundamentální struktury mysli aplikací *langue/parole*; struktury „hloubkové gramatiky“ společnosti v myslích (Kant + Freud + Jakobson (znělost/neznělost); mysl funguje na základě binárních opozic – studené/horké, pravé/levé, dobré/zlé, mužské/ženské, kultura/příroda, vařené/syrové, přístupné/zapovězené atp.

Lekce: **trvalé za proměnlivým (Platón)**

Romeo a Julie = Marie a Tony

Strukturalismus v lit. teorii + kritice

Analýza narativity.

Cíl: objev skrytého významu =
molekuly/struktury:

West Side Story ≡ *Romeo a Julie*.

Totožná struktura = význam:

((**+láska** on, ona)

(**-láska** jeho skupina, její skupina)

(on, ona) smrt))

Novost textu v
nové hlubinné struktuře,
ne v konkrétnosti (=
proměnlivosti) příběhu či
expresivitě výrazu.

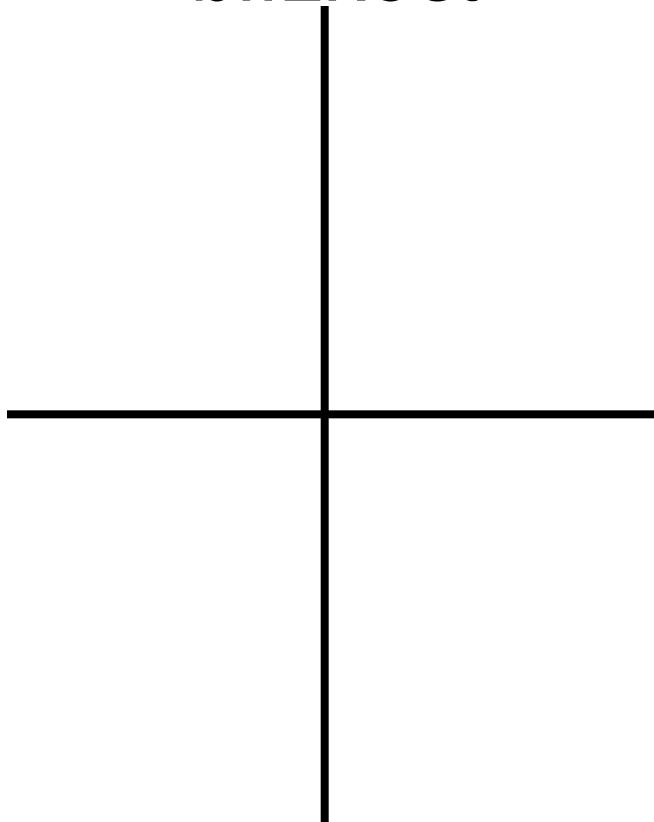
Vztahy mezi binaritami:

blížkost

kombinace

výběr

nahraditelnost

tropy, figury: metafory, metonymie,
aluze, citace...

Pojmy *kombinace* a *výběr* v pozadí
analýzy „literárnosti“ či „poetičnosti“,
viz repetice, variace: klíčové prvky
kultury.

Různé hloubkové struktury = různé žánry

Intermezzo

- Strukturalismus: strukturovanost světa do binárních opozic (bytí/nicota, kultura/příroda, ...) = významů. Pole kulturního myšlení (*topoi*) = množina binarit.
- Strukturalismus základnou sémiotiky.
Znak = označující/označované.

Jisté znaky: košaté kulturní významy – „mýty“ (Barthes) či „označující druhého řádu“: sloupy podpírající domovní portál mýtickými *označujícími* bohatství.

- Znalost reality vystavěna ze znaků a znakových praxí (**sociální** nikoli přírodní, konstrukce reality).
- Realita, společenské, individuální, nevědomí: strukturovány ze stejných fundamentálních prvků – kódů a konvencí. Díky stejnosti struktur lze vše uchopit jako (strukturovaný) text. A tedy

Znakovost reality: vše je „textové“:
složené z arbitrárních znaků:
podklad interkulturního čtení.
Univerzální strukturální metoda:
hledání skrytého významu –
struktury platné v dané kultuře.

Vše znakové (= textové):

- estetika, historie, sociologie, kultura
- systémy osobních přesvědčení a jejich roli při konstruování světa
-

Vše hlubinně strukturováno: otevření analýzy textů dosud velkou literaturou tabuizovaných (jako „populární, kalendářové psaní“, „soukromé psaní“, „dějiny“ atp.). Literární studia studiem **textovosti**.

Šel starý Magdon z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdonova.

Vůz plný uhlí se v koleji zvrátil.
Pod vozem zhasla Magdonova vdova.
Na Starých Hamrech pět vzlykalo sirot,
nejstarší Maryčka Magdonova.

Kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Budeš jim otcem a budeš jim matkou?
Myslíš, kdo doly má, má srdce taky
tak jak ty, Maryčko Magdonova?

Bez konce jsou lesy markýze Gera.
Otcové když v jeho robili dolech,
smí si vzít sirotek do klínu drva,
co pravíš, Maryčko Magdonova?

Maryčko, mrzne a není co jísti...
Na horách, na horách plno je dřeva...
Burmistr Hochfelder viděl tě sbírat,
má mlčet, Maryčko Magdonova?

Cos to za ženicha vybrala sobě?
Bodák má k rameni, na čapce peří,
drsné má čelo, ty jdeš s ním do Frydku,
půjdeš s ním, Maryčko Magdonova?

Cos to za nevěstu? Schýlená hlava,
fěrtoch máš na očích, do něho tekou
hořké a ohnivé krůpěje s lící,
co je ti, Maryčko Magdonova?

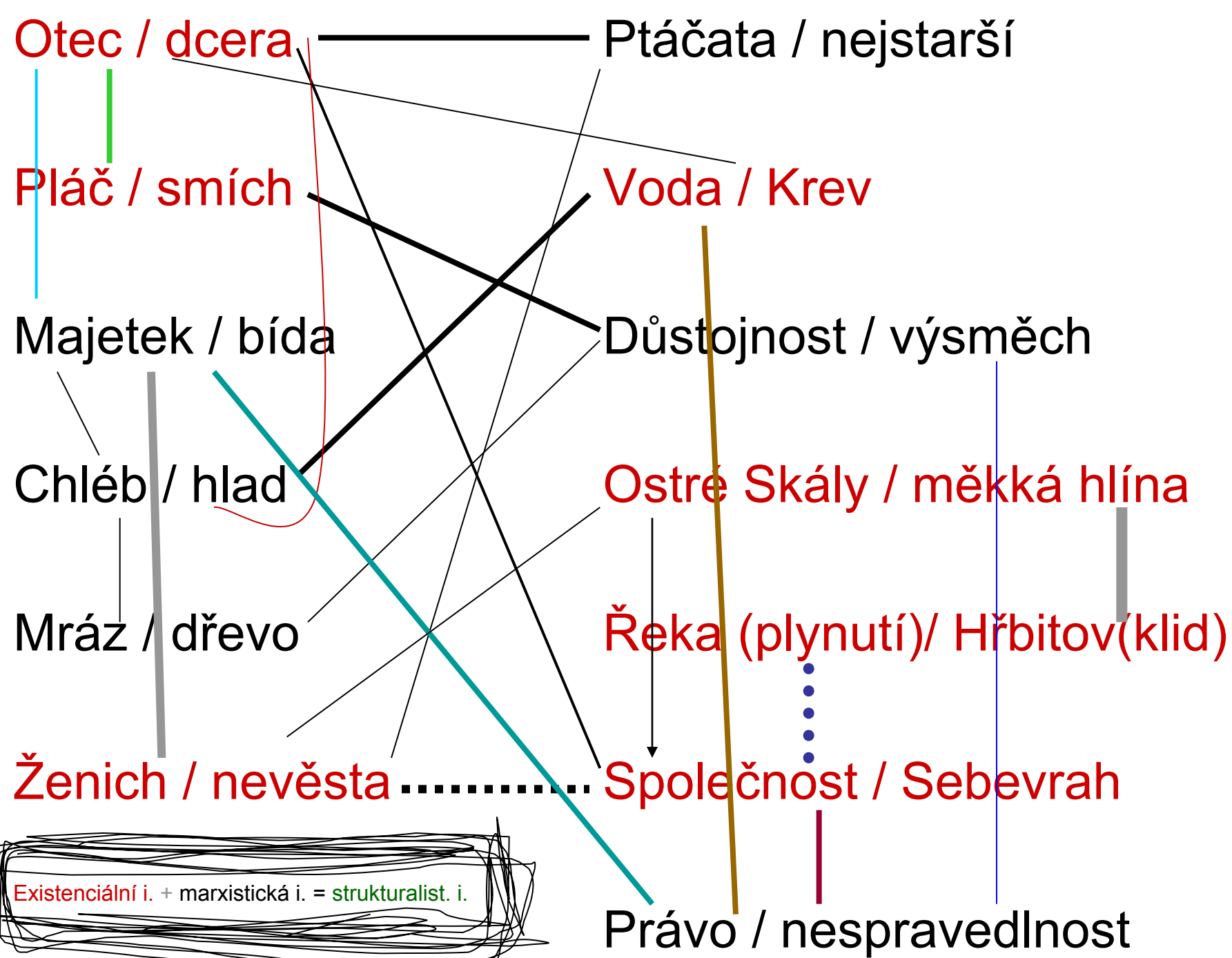
Frydečtí grosbyrgři, dámy ze Frydku
jízlivou budou se smáti ti řečí,
se synky uzří tě Hochfelder žid.
Jak je ti, Maryčko Magdonova?

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Nedbá pán bídných. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdonova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frydku
šumivá, divoká Ostravice.
Slyšíš ji, rozumíš, děvuchu z hor?

Jeden skok nalevo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
sbohem buď, Maryčko Magdonova!

Na Starých Hamrech na hřbitově při zdi
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdonova.

Šel starý Magdon z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdonova.

Vůz plný uhlí se v koleji zvrátil.
Pod vozem zhasla Magdonova vdova.
Na Starých Hamrech pět vzlykalo sirot,
nejstarší Maryčka Magdonova.

Kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Budeš jim otcem a budeš jim matkou?
Myslíš, kdo doly má, má srdce taky
tak jak ty, Maryčko Magdonova?

Bez konce jsou lesy markýze Gera.
Otcové když v jeho robili dolech,
smí si vzít sirotek do klínu drva,
co pravíš, Maryčko Magdonova?

Maryčko, mrzne a není co jísti...
Na horách, na horách plno je dřeva...
Burmistr Hochfelder viděl tě sbírat,
má mlčet, Maryčko Magdonova?

Cos to za ženicha vybrala sobě?
Bodák má k rameni, na čapce peří,
drsné má čelo, ty jdeš s ním do Frydku,
půjdeš s ním, Maryčko Magdonova?

Cos to za nevěstu? Schýlená hlava,
fěrtoch máš na očích, do něho tekou
hořké a ohnivé krůpěje s lící,
co je ti, Maryčko Magdonova?

Frydečtí grosbyrgři, dámy ze Frydku
jízlivou budou se smáti ti řečí,
se synky uzří tě Hochfelder žid.
Jak je ti, Maryčko Magdonova?

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Nedbá pán bídných. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdonova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frydku
šumivá, divoká Ostravice.
Slyšíš ji, rozumíš, děvuchu z hor?

Jeden skok nalevo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
sbohem buď, Maryčko Magdonova!

Na Starých Hamrech na hřbitově při zdi
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdonova.

Strukturalismus jako estetická teorie

:

1. Princip: všechny umělecké artefakty (= texty) exemplifikacemi hlubinné struktury;
2. Cíl: odhalení dané hlubinné struktury.

Klíčová slova

struktura

hloubková struktura

znak

jazyk

text

kultura

binární opozice:

povrch/hloubka

pangue/parole

synchronní/diachronní

označující/označované

Klíčová jména

Wilhelm Wundt

Ferdinand De Saussure

Claude Lévi-Strauss

Roman Jakobson

Jan Mukařovský

Miroslav Červenka

Jean Piaget

Roland Barthes

Gilles Deleuze

Umberto Eco

Jacques Derrida

Literatura

- De Saussure: *Kurs obecné lingvistiky*
- Vodička: *Struktura vývoje*
- Grygar: *Pařížské hovory o strukturalismu*
- Zvěřina: *Výtvarné dílo jako znak*
- Lotman: *Štruktúra umeleckého textu*
- Jankovič: *Nesamozřejmost smyslu*

- Deleuze: Podla čoho poznáme štrukturalismus
- Chvatík: Strukturální estetika
- Eco: Teorie sémiotiky
- Lévi-Strauss: *Myšlení přírodních národů*
- Lévi-Strauss: *Příběh Rysa*
- Lévi-Strauss: *Smutné tropy*
- Barthes: *Kritika a pravda*
- Barthes: *Nulový stupeň rukopisu. Základy sémiologie*

Toto není Jan Mukařovský

(1891 – 1975)

strukturalismus

heteronomní

Klasický strukturalismus autonomní

UD znak, struktura různých úrovní,
komplexní vztah ke světu.

Estetický prožitek: proces recepce
uměleckého díla – dobírání se významů,
jejich vzájemných vztahů, (nekonečný?)
proces postupného odkrývání vrstvených
významů.

UD existuje jen v procesu interpretace,
kdy aktivně mění myšlenkovou strukturu
interpreta (kognitivismus).

Vztahy ve struktuře UD
dialektické: jednota protikladů.

Vývoj struktury je chápán
nejprve jako vnitřní vývoj,
později má za to, že je veden
vnějším sociálním kontextem

Proměnlivost UD: odlišné funkce struktury v odlišném čase. Vztahy uvnitř struktury se mění v čase.

Funkce UD: poznávací, politická, *estetická*, persuazivní, zábavná ...

Estetická hodnota

1. normovaná,
2. nenormovaná;

Estetická hodnota je proměnlivá, je (dialektickou) syntézou obou pólů.

Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty

Cíl: pokus o vysvětlení umělecké, resp. estetické hodnoty, různosti hodnocení, změn umění/*neumění* a vice versa.

Klíčové pojmy: hodnota, funkce, norma, proces, dialektika, dynamika.

Estetická funkce (EF)

Cíl: popis utility krásna mezi jinými utilitami:

EF dynamická, senzitivní ke kontextu.

V umění EF dominantní,
kontextové vůči societě = sociální fakt.

Estetická hodnota díla D : fce na argumentech norma, funkce, spol., čas

hodnota D

	norma	funkce	spol.	čas
1. vysoká _{n}	vyhovuje	estetická	A	t1
2. vysoká _{$n+1$}	nevyhovuje	estetická	A	t2
3. nízká _{$-(n+1)$}	vyhovuje	estetická	A	t3
4. vysoká _{$n+2$}	vyhovuje	estetická	B	t1
5. nízká _{$-(n+2)$}	vyhovuje	mimoestetická	B	t2

...

.

....

....

Šel starý Magdon z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdonova.

Vůz plný uhlí se v koleji zvrátil.
Pod vozem zhasla Magdonova vdova.
Na Starých Hamrech pět vzlykalo sirot,
nejstarší Maryčka Magdonova.

Kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Budeš jim otcem a budeš jim matkou?
Myslíš, kdo doly má, má srdce taky
tak jak ty, Maryčko Magdonova?

Bez konce jsou lesy markýze Gera.
Otcové když v jeho robili dolech,
smí si vzít sirotek do klínu drva,
co pravíš, Maryčko Magdonova?

Maryčko, mrzne a není co jísti...
Na horách, na horách plno je dřeva...
Burmistr Hochfelder viděl tě sbírat,
má mlčet, Maryčko Magdonova?

Cos to za ženicha vybrala sobě?
Bodák má k rameni, na čapce peří,
drsné má čelo, ty jdeš s ním do Frydku,
půjdeš s ním, Maryčko Magdonova?

Cos to za nevěstu? Schýlená hlava,
fěrtoch máš na očích, do něho tekou
hořké a ohnivé krůpěje s lící,
co je ti, Maryčko Magdonova?

Frydečtí grosbyrgři, dámy ze Frydku
jízlivou budou se smáti ti řečí,
se synky uzří tě Hochfelder žid.
Jak je ti, Maryčko Magdonova?

V mrazivé chýši, tam ptáčata zbyla,
kdo se jich ujme a kdo jim dá chleba?
Nedbá pán bídnych. Co znělo ti v srdci
po cestě, Maryčko Magdonova?

Maryčko, po straně ostré jsou skály,
podle nich kypí a utíká k Frydku
šumivá, divoká Ostravice.

Slyšíš ji, rozumíš, děvuchu z hor?

Jeden skok nalevo, po všem je, po všem.
Černé tvé vlasy se na skále chytly,
bílé tvé ruce se zbarvily krví,
sbohem buď, Maryčko Magdonova!

Na Starých Hamrech na hřbitově při zdi
bez křížů, bez kvítí krčí se hroby.
Tam leží bez víry samovrazi.
Tam leží Maryčka Magdonova.

Klas. strukturalismus: význam autonomní
Mukařovský: význam heteronomní (fce)

Otec / dcera ————— Ptáčata / nejstarší

Pláč / smích ————— Voda / Krev

Majetek / bída ————— Důstojnost / výsměch

Chléb / hlad ————— Ostré Skály / měkká hlína

Mráz / dřevo ————— Řeka (plynutí)/ Hřbitov(klid)

Ženich / nevěsta Společnost / Sebevrah

Právo / nespravedlnost

Existenciální i. + marxistická i. = strukturalist. i.

